

GUATR: İLK TEDAVİ YÖNTEMİ 4700 YIL ÖNCE ÇİN DE BULUNDU

Guatr, binlerce yıldan beri insanların bildiği ama kesin tedavisi modern tıp teknikleriyle bulunan bir hastalıktır. Guatr hastalarında boynun ön kısmında bir şişlik görülür. Bu şişliğe gırtlığın hemen önündeki tiroid bezinin aşırı büyümesi neden olur. Tiroid bezinin salgıladığı tiroid hormonları; vücuttaki gelişme, büyüme, beden ısısının sağlanması ve metabolizma faaliyetleri gibi görevleri yerine getirir. Tiroid bezi çoğunlukla iyot eksikliği nedeniyle büyür. Tiroid hormonlarından T4 adlı hormon dört iyot atomu, T3 adlı hormon ise üç iyot atomu içerir. Çin'de 4700 yıl önce guatr hastalarına kurutulmuş deniz yosunu yedirilirdi. Deniz yosunları iyot içerdiği için bu yöntem etkili olurdu.

Hindistan'ın geleneksel tıbbı Ayurveda'nın 3400 yıl önceki yazılı belgelerinde tiroid sorunu üç gruba ayrılmıştı. Bunlar; vataja (hipertiroidi), kaphaja (hipotiroidi) ve medaja (nodüler guatr) şeklinde tanımlanmış olup tedavi için süt ve mung fasulyesi önerilmekteydi. Çinli doktor Sun Ssu-Mo; M.S. 650'de koyunların doğranmış tiroid bezlerini ve midye kabuklarını yedirdiği guatr hastalarını tedavi edebilmekteydi. Endülüs Emevileri döneminde yetişen cerrah Ebu'l Kasım el-Zehravi, 961'de guatrın ameliyatla tedavi edilebileceğini açıklayan ilk doktordu. T. Wharton 1656'da şekli kelebeğe benzeyen tiroid bezine Yunan askerlerinin kalkanlarındaki şekli andırdığı için kalkan anlamına gelen "thyroid" adını verdi.

S. Hertz (radyoaktif iyotla tedavinin atası)

İyotun keşfi ve guatr

Modern tıbbın gelişmeye başladığı yıllarda guatr ile ilgili ilk buluş 1811'de iyot elementinin keşfedilmesi oldu. B. Courtois adlı Fransız kimyacı, barut yapımında kullanılan potasyum nitrat (güherçile) üretmekteydi. Courtois deniz yosunu küllerinden potasyum karbonat üretip güherçileye dönüştürüyordu.

İstenmeyen maddeleri uzaklaştırmak için küle sülfürik asit döküyordu. Bir gün küle çok fazla asit dökünce karışımdan mor bir gaz çıktı ve kabın kenarlarında koyu renkli parlak kristaller oluştu. Courtois bu kristallerin yeni bir element olabileceğini düşünerek kimyacı J. L. Gay-Lussac ve fizikçi A. M. Ampere'den kristalleri incelemelerini istedi. Gay-Lussac kristallerin yeni bir element olduğunu ve iyot adı verilen bu elementi Courtois'in keşfettiğini açıkladı. J. F. Coindet adlı İsviçreli doktor, guatr hastalarını deniz yosunu külüyle tedavi etmekteydi. Deniz yosunlarının iyotça zengin olduğunu duyunca guatr hastalığına iyot eksikliğinin neden olduğunu düşünerek 1820'de hastalarına günde üçer kez 10'ar damla tentürdiyot vermeye başladı. Hastaların guatrları 8 günde küçüldü. J. L. Prevost 1846'da içme suyunda iyot az olan bölgelerde guatrın yaygın olduğunu, bol olduğu bölgelerde ise ender olduğunu açıkladı. Tiroid bezinin ameliyatla alınması gereken durumlarda ölüm oranı 1872'de %75 olduğu için Fransa'da bu ameliyat yasaklanmıştı. E. T. Kocher'in geliştirdiği teknik sayesinde ölümler %0,5'e kadar düştü ve Kocher'e 1909'da Nobel Tıp Ödülü verildi. E. C. Kendal 1914'te tiroid bezindeki T4 hormonunu izole etti ve %65'i iyot olan bu hormona tiroksin adını verdi. S. Hertz 1942'de guatr hastalarını radyoaktif iyotla tedavi edebildiğini açıkladı. Günümüzde halkımız bu tekniğe "atomla tedavi" diyor.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü